

на Библейското общество, и взелъ инициативата да се преведе новиятъ завѣтъ на руски. При това високиятъ иерархъ познавалъ основно църковнитѣ канони, както и общата и руската църковна история; само българската църковна история не му била добре известна, защото по онова време още не била разработена. Може да се каже, че Филаретъ представялъ съвестта на руската църква. Нему се възлагало да изказва нейнитѣ мнения по мъжни и деликатни въпроси, и той правялъ това съ строга логика и голѣма предпазливостъ, като не закривалъ пътя за споразумение, щомъ не се засѣгали догматически въпроси („Филаретовскіе недоумовки“, както казва графъ Игнатиевъ). Неговото значение познавали и гърцитѣ, и българитѣ, затова се и вслушвали въ съветитѣ му. Ръководена отъ такъвъ способенъ и справедливъ съветникъ, руската църква, въпреки неопитността на нѣкои отъ оберъ-прокуроритѣ на св. Синодъ, не закъснѣла да заеме правилно становище по българския църковенъ въпросъ.

Въ борбата си съ фанариотитѣ, българитѣ се оплаквали отъ послѣднитѣ за 3 нѣща: 1) за користолюбието имъ, 2) за непастирския имъ животъ и 3) за гдето гонятъ езика и народността имъ. По първото оплакване руситѣ не сж имали нужда отъ освѣтление: тѣ добре познавали користолюбието на гръцката иерархия още отъ времето, когато тѣхнитѣ митрополити ходѣли да се ръкополагатъ въ Цариградъ. Мнението на стара Русия за гърцитѣ въ това отношение е изказано въ уводната статия на Кормчаята книга, въ която се прокарва възгледъ, че българитѣ, а слѣдъ тѣхъ и сѣрбитѣ се били отдѣлили църковно отъ гърцитѣ поради сребролюбието имъ: „видѣвъ же царь болгарскій себе неправдуема отъ нихъ (т. е. отъ гърцитѣ), абие изволися ему яко царю, сущу своими епископы патріарха во градъ Терновъ поставити, не благочестія отступивше, но тѣхъ високаго обычая и сребролюбнаго нрава бѣгающе“.

И за непастирския животъ на фанариотитѣ владици руситѣ били чували не малко. Но, когато българитѣ почнали да рисуватъ по-подробно този животъ, тѣхнитѣ сведения се видѣли на цѣло отъ сановницитѣ на руската църква много преувеличени и дори клеветнически. Така, въ 1858 г. българинътъ студентъ Хр. Даскаловъ написалъ въ редактираното отъ Хомякова списание „Русская бесѣда“ статия „Возрождеіне болгаръ“, а въ „Русскій вѣстникъ“ на М. Каткова друга — „Турецкія дѣла“. Статиитѣ били написани съ чувство и съсъ сгжстени бои рисували дѣлата на фанариотитѣ по сведения, събрани и провѣрени отъ московскитѣ студенти. Изложението на Даскалова се видѣло на оберъ-прокурора А. П. Толстой така необикновено, че той далъ записка